

# United In Christ

Randolph Dunn, oyo azali na mbongo mingi

## Bosangani Na Klisto

Liteya 1.

### Yesu – Moto yango.

Esika oyo Yesu abotamaki ezalaki lisangá oyo ekangamaki, bato oyo bazalaki komimona ete baleki bato mosusu nyonso. Bazalaki komikumisa mingi mpo bazalaki Bana ya Abrahamama, bato baponami na Nzambe. ‘Abrahamama azali tata na biso’ (Yoane 8:38). Bayinaki mpenza Basamalia lokola bazalaki kotalela bango lokola bato ya ndambo, Bayuda oyo batikaki Mibeko ya Moize na eleko ya boombo na Babilone. Koyina na bango ezalaki monene mpenza ete bakobima na nzela na bango mpo na koboya kotya makolo na mokili ya Basamalia. Bato ya Loma oyo bazalaki kofanda kuna bazalaki kokesana te mpe Moyuda nyonso oyo azalaki kosangana na “bafandi wana” azalaki “mosumuki,” na ndakisa, Matai, mokongoli-mpako.

Bayuda bazalaki mpe na makambo ya mibeko na ndenge oyo eleki malamumu. Mpo na kozwa bilaka ya Nzambe bandimaki ete basengeli kokokisa mokanda ya mobeko, kasi mpenza te mokano. Na ndakisa, Moize asengaki bango bápesa moko na zomi mpe bápesa ndambo ya zomi. Mpo na koyeba mpenza ete bapesaki ya zomi kasi mingi te, batángaki mboto ya milona mpo na kopesa moko ya zomi mpe bobele moko ya zomi.

Loma esengaki Bayuda bámema mokumba ya soda na kilometre moko. Na yango, Bayuda batyaki bilembo mpo na koyeba soki bakendaki mosika te. Kobosana te Yesu alobaki ete soki moto azali kotinda yo na makasi okende kilometre moko; kende na ye mibale. (Matai 5:41).

Na mimeseno yango, Mopakolami, Masiya, Klisto ayaki. Bayuda bazalaki kondima ete ntango Masiya akoya akozongisa bokonzi ya Yisalaele na mabele na ‘lotomo na yango oyo Nzambe apesaki’ mpo na nguya mpe lokumu. Masiya na bango alingaki kozala Mokonzi ya Bayuda mpe akoyangela lokola Davidi.

Mbala mingi, Yesu azalaki koloba na Bafalisai, bakonzi ya mangomba ya Bayuda, bato ya lolendo, oyo bazalaki komibanzabanza mpo na bango moko, mpe oyo bazalaki komimona sembo. Na libaku moko Yesu alobaki ete azali na bampate na bisika mosusu. Na yango, ekomonanaka lokola ete Yesu azalaki kolobela bato ya bikólo mosusu, bango nyonso bazalaki Bayuda te.

Na Yoane 10 Yesu alobaki “Ngai nazali mobateli malamumu; nayebi bampate na ngai, baoyo baponaki kozala bayekoli na Ye, mpe bampate na ngai bayebi ngai kaka ndenge Tata ayebi ngai mpe nayebi Tata mpe napesi bomoi na ngai mpo na bampate. Nazali na bampate mosusu oyo ezali ya ndako ya bampate oyo te. Nasengeli komema bango mpe. Bango mpe bakoyoka mongongo na ngai, mpe ekozala na etonga moko mpe mobateli moko.” (Yoane 10:14-16).

Elobami na Yisaya 56:7-8 “ndako na ngai ekobengama ndako ya mabondeli mpo na mabota nyonso. Nkolo Nzambe, oyo akoyanganisa bato oyo babenganaki na Yisalaele, asakoli ete,

‘Nakoyanganisa bato mosusu epai na ye longola baoyo basilá koyangana’ [na ntembe te ezali esakweli oyo etali Basamalia oyo batyolami mpe ata bapakano].”

Na ezaleli wana ya koleka, bato ya Bayuda mpe bakonzi na bango ya mangomba bakokaki mbala mosusu kokanga ntina to ata kozala na mwa ndambo ya makambo oyo Yesu azalaki koteya? Emonani ete, mwa ndelo ya koleka ndelo elongaki ata kati na bayekoli na Ye ya penepene. Yoane mpe bayekoli mosusu bakokaki te kotalela likoki ya Yesu kozala na balandi mosusu libanda ya etuluku na bango, lingomba to etuluku ya bato moke.

Yoane alobaki boye: “‘Molakisi, tomonaki moto moko azali kobengana bademo na nkombo na yo mpe tomekaki kopekisa ye, mpamba te azali moko na biso te.’ Yesu alobaki ete: ‘Kopekisa ye te, mpo moto nyonso oyo azali kotemela yo te azali mpo na yo.’” (Luka 9:49-50).

Kasi moto nyonso te oyo azali kosala makambo na nkombo ya Yesu azali mpo na ye, mpamba te Yesu alobaki na Matai 7:21-23:

Moto nyonso te oyo akoloba na ngai, Nkolo, Nkolo, akokota na bokonzi ya likoló, kasi moto oyo azali kosala mokano ya Tata na ngai oyo azali na likoló. Na mokolo yango bato mingi bakoloba na ngai ete: ‘Nkolo, Nkolo, tosakolaki na nkombo na yo te, mpe tobenganaki bademo na nkombo na yo te, mpe tosalaki misala ya nguya mingi na nkombo na yo te?’ Mpe na nsima nakosakola epai na bango ete, ‘Nayebaki bino ata mokolo moko te; bólongwa epai na ngai, bino basali ya mabe!

Koyebaka ete etinda na Ye ezalaki ya kozala mbeka mpo na masumu ya bato banso – Bayuda, Bagreke, Baloma, mpe Basamalia baye batyolamaki - Yesu abondelaki:

“Namonisi yo epai ya baoyo opesaki ngai libanda ya mokili. Bazalaki ya yo; opesaki ngai yango mpe batosi liloba na yo. Sikawa bayebi ete nyonso opesi ngai euti epai na yo. Mpo napesaki bango maloba oyo opesaki ngai mpe bandimaki yango. Bayebaki na ntembe te ete nauti epai na yo, mpe bandimaki ete otindaki ngai. Nazali kobondela mpo na bango. Nazali kobondela mpo na mokili te, kasi mpo na baoyo opesaki ngai, mpo bazali ya yo bulisa [bulisa, kosantisa] bango na bosolo "Libondeli na ngai ezali mpo na bango moko te." Nabondeli mpe mpo na baoyo bakondimela ngai na nzela ya nsango na bango, [Nsango Malamu], ete bango nyonso bázala moko, Tata, kaka ndenge yo ozali kati na ngai mpe ngai nazali kati na yo. Bango pe bazala na kati na biso po mokili endima ete yo nde otindi ngai. Napesi bango nkembo oyo opesaki ngai, mpo bázala moko lokola biso tozali bomoko: ngai na kati na bango mpe yo kati na ngai. Tika ete bamemama na bomoko mobimba mpo na koyebisa mokili ete otindaki ngai mpe olingaki bango lokola yo olingaki ngai.” ( Yoane 17:6-10; 17; 20-23 ).

Mituna

1. Yesu abotamaki na mimeseno oyo bato bakanisaki ete aleki bato nyonso mpe bayinaka bato nyonso oyo bazalaki lingomba mpe mposo na bango te.

T. \_\_\_ F. \_\_\_ .

2. Yesu lokola mokitani ya Davidi ayaki kozongisa Yisalaele na bokonzi ya mokili mobimba.

T. \_\_\_ F. \_\_\_ .

3. Mission ya Yesu ezalaki ya kopesa nzela oyo bato banso Bayuda, Basamalia mpe Bapakano bakoka koyokana na Nzambe.

T. \_\_\_ F. \_\_\_ .

4. Kaka baoyo basalaka mokano ya Nzambe nde bakokokota na Lola.

T. \_\_\_ F. \_\_\_ .

5. Yesu abondelaki mpo na baoyo bandimaki Ye mpe batosaki na nzela ya Nsango Malamu, Nsango Malamu, ekozala moko, na bomoko.

T. \_\_\_ F. \_\_\_ .

Liteya 2

### **Bomoko ya baklisto ya liboso.**

Nsima ya Pantekote, baklisto bazalaki moko kati na Klisto, na ntembe te bomoko oyo elobelami na losambo ya Klisto na Yoane 17.

"Bandimi nyonso bazalaki moko na motema mpe na makanisi. Moto moko te alobaki ete eloko moko na ye ezali ya ye moko, kasi bakabolaki biloko nyonso oyo bazalaki na yango makolo ya bantoma, mpe bakabolaki yango epai na moto nyonso ndenge azalaki na mposa." (Misala 4:32-35).

Na nsima nsima wana Bayuda mosusu mingi bandimaki mpe batosaki, tomoni ete bazalaki naino na bomoko na bolingo moko epai na mosusu:

"Bandimi banso bazalaki elongo mpe bazalaki na makambo nyonso oyo ekokani [Bazalaki na bomoko lokola moko kati na Klisto mpe na Bosangani elongo na Nzambe mpe na bato]. Koteka biloko na bango mpe biloko na bango, bazalaki kopesa na moto nyonso lokola azalaki na mposa [bolingo ya bandeko]. Mikolo nyonso bakobaki kokutana elongo na lopango ya tempelo. Babukaki mampa na bandako na bango mpe bazalaki kolya elongo [kobukaka limpa] na mitema ya esengo mpe ya sembo, kosanzolaka Nzambe mpe kosepela na boboto ya bato banso bato." (Misala 2:44-47).

Kasi elingaki kozala ntango nyonso boye te. Mpo na mwa ntango moke, mbala mosusu na boumeli ya bapoco to basanza, bomoko ebandaki kosila lokola bazalaki kotyela basi baklisto baklisto ya Grèce te (Bayuda). Ekoki kozala ete bazalaki Bayuda kasi bautaki na Yuda te, Bayuda oyo balobaka Liebele te:

"Na mikolo wana oyo motángo ya bayekoli ezalaki se kobakisama, Bayuda ya Grèki oyo bazalaki kati na bango bazalaki komilelalela mpo na Bayuda ya Liebele mpamba te

bazalaki kotalela basi na bango mibali bakufá na kokabola bilei mokolo na mokolo.”  
(Misala 6:1).

Ezali mpasi mpo na kokokisa bomoko kati na bato ya mimeseno ndenge na ndenge mpe kobatela yango. Bato mingi bazalaka na mposa ya kosangana na basusu ntango ezali na likambo moko oyo ekokani na bango; ndakisa, ekolo, bondimi ya politiki to ya lingomba, bomengo, nguya to esika na kati ya lisanga. Na Korinti bomoko ekiti mpe bokabwani esalemaki ntango bokangami ya bato nyonso etikalaki kozala Klisto.

"Bandeko na ngai, bato mosusu ya libota ya Kloe bamonisaki ngai polele ete koswana ezali kati na bino. Oyo ezali oyo nalingi koloba: Moko na moko na bino azali koloba, "Nazali ya Paulo," to "Nazali ya Apolo," to "Nazali ya Kefa," to "Nazali ya Masiya." Masiya akabwani? Paulo abakamaki na ekulusu te mpo na bino, boye te? Ozalaki te batisimo na kombo ya Paulos, yo" (1 Bakolinti 1:11-13)?

Bomoko mpo na baye bazali kati na Klisto esengeli etongama likolo ya Klisto, liwa na Ye, bokundi mpe lisekwa na Ye. Bomoko ekoki kosalema te na makanisi mpe bandimbola.

#### Mituna

1. Mbala moko nsima ya Pantekote bakristu banso bazalaki na motema mpe makanisi moko kosangana kati na Klisto.  
T. \_\_\_ F. \_\_\_ .
2. Bolingo na bango ya boklisto emonisami na bondeko, kokabola elongo na babola, kolya elongo, mpe na libondeli.  
T. \_\_\_ F. \_\_\_ .
3. Nsima ya eleko moko Bayuda ya Grèce, oyo bazalaki Baebele te, mingimingi basi oyo bakufelá mibali bazalaki kosalela bango limemya mingi te.  
T. \_\_\_ F. \_\_\_ .
4. Baklisto ya Korinti bakabwanaki ntango makanisi na bango elongwaki na Klisto epai na moto oyo ateyaki bango.  
T. \_\_\_ F. \_\_\_ .
5. Bomoko ezali kati na Klisto - Bokundi mpe lisekwa na ye.  
T. \_\_\_ F. \_\_\_ .

Liteya 3.

#### **Bomoko na Bokeseni ya Ndimbola.**

Zongela na mobu 76 ya T.B. mpe talela libaku moko ya koteya oyo okutanaki na yango. Obandaki koyekola Biblia na boumeli ya sanza 6. Koleka nkama moko ya bayekoli oyo bakozala banakelasi bamonisaki mingi bazalaki kaka na mposa ya koyeba kasi 25 bakomaki nkombo mpo

na kelasi. Bazalaki bato ya bisika nyonso ya bomoi. Esengeli nde kolongolama moko na bango na boyekoli mpo na koyeba Nzambe mpe mokano na Ye?

Lokola molakisi na bango oyebaki:

- Nsango ya nsango malamau oyo esengeli koteyama.
- Esengeli moto asala mpo Nzambe atia bango na Klisto mpe na Eklezia na Ye.
- Nini elingi koloba kozala na bomoko mpe komipesa na Klisto.

Na nsuka ya boyekoli, bango nyonso bamipesaki na Klisto mpe babakisama na Nzoto na Ye. Bazali na boyokani elongo na Klisto, moko na mosusu, mpe baklisto mosusu? IYO!

Nsima ya mwa bambula, moko ya banakelasi azalaki na mposa ya kozongisa sika bourse, akutanaki na yango na boumeli ya sanza motoba ya boyekoli mpe azwaki programe ya bokutani lisusu. Basengaki bino discours na bokutani. Ndenge okoki kokanisa yango bamosusu bakokaki te koyangana. Moko akufaki mpe mosusu abomamaki na bakonzi ya Loma. Ezalaki na likambo ya boyokani mpo na bososoli ndenge na ndenge ya makambo oyo elandi.

- Moko azongaki na lolenge na ye ya kala ya kosangisa nzoto mibali na mibali
- Moko ayebisaki ete ateyaki ndeko na ye oyo azalaki ebosono mingi bakanisaki te ete akoki kozindisama yango wana basopaki ye mai kobenga yango batisimo.
- Mibale bakomaki na bosukisi ete esengeli kotombola maboko mosantu epai ya Nzambe ntango bazali kosambela.
- Moko abomaki libala na mwasi na ye atako asalaki eloko moko te mpo na kobuka kondimana ya libala.
- Moto akanisaki ete ezali na ntina te kosangana na Nzoto ya Klisto mpo na likoki ya minyoko.
- Mayangani mingi ezwaki Elambo ya Nkolo na boumeli ya poso longola mokolo ya lomingo.

Bango nyonso bazali naino na bomoko kati na Klisto mpe na boyokani na bango moko na mosusu? Misala na bango moko etongami na bandimbola ya moto ye moko ekangami na basusu na Nzoto ya Klisto to ezali kaka makanisi ndenge na ndenge? Ndenge nini etuluku ya bato ndenge wana oyo ezali na bato ndenge na ndenge ekoki kotikala na bomoko?

Bomoko ekoki kosalema na makambo ya solo kasi na mateya ya makanisi to bandimbola ya moto te. Mateya ezali makambo ya solo te lokola makambo ya solo ezali makambo oyo esalemi. Mateya ezali bandimbola ya bososoli moko. Malako ya bantoma epemamaki - mateya ya moto ezali bongo te. Na komeka ya moto kososola mateya ya Biblia, asali ndimbola oyo etongami na makoki na ye ya mayele, boyebi mpe mposa na ye ya lokumu.

Paulo akebisaki bankulutu ya Efese, bakengeli ya etonga oyo bazalaki kokengela na bambwa ya zamba [mibali oyo bazali koteya na bokeseni na malako oyo epemamaki] oyo bazalaki na mokano ya kobebisa etonga, na kati ya lisanga ya bandimi oyo ekangami makasi bakobanda kobenda bato epai na bango moko te Klisto mpe Nzoto na Ye ya bandimi.

“Bózala babateli ya lingomba ya Nzambe, oyo asombaki na makila na ye moko. Nayebi ete nsima ya kokende na ngai, bambwa ya zamba bakokota kati na bino [lokola to bakosala lokola baklisto] mpe bakotika etonga te. Ata na motángo na bino moko [bankulutu] mibali bakobima mpe bakobebisa solo [na koteyaka bandimbola na bango] mpo na kobenda bayekoli nsima na bango lokola etumbu ya malamumu!” (Misala 20:28-31).

Paulo apesaki mpe Tito malako “Mpo ezali na bato mingi oyo bazali na botosi te, balobaka mpamba mpe bakosi, mingimingi baoyo bazali na etuluku ya bato oyo bakati ngenga [Bayuda]. (Tito 1:10-11).

Petelo apesaki baklisto nyonso likebisi.

“Ezalaki mpe na basakoli ya lokuta kati na bato, kaka ndenge bateyi ya lokuta bakozala kati na bino. Bango [bambwa ya zamba ya elimo na bandimbola na bango moko] bakokotisa na kobombana mateya ya lipengwi oyo ebebisaka, kutu bakowangana Nkolo mokonzi oyo asombaki yango [mbala mosusu bindimeli ya Bagnostique oyo elobaka ete Yesu azalaki moto te kasi azalaki bilimo mabe na yango oyo ezali kosala ete mbeka na Ye ya kozipa masumu ezala mpamba] —komemela libebi ya nokinoki likoló na bango moko. Mingi bakolanda banzela na bango ya nsoni mpe bakobebisa nzela ya bosolo na lokoso na bango bateyi oyo [mposa to mbongo, nguya, mpe lokumu] bakosalela bino na masolo oyo basalaki [bandimbola na bango moko]” (2 Petelo 2:1-3).

#### Mituna

1. Mbala moko nsima ya Pantekote bakristu banso bazalaki na motema mpe makanisi moko kosangana kati na Klisto.  
T. \_\_\_ F. \_\_\_ .
2. Bolingo na bango ya boklisto emonisami na bondeko, kokabola elongo na babola, kolya elongo, mpe na libondeli.  
T. \_\_\_ F. \_\_\_ .
3. Nsima ya eleko moko Bayuda ya Grèce, oyo bazalaki Baebele te, mingimingi basi oyo bakufelá mibali bazalaki kosalela bango limemya mingi te.  
T. \_\_\_ F. \_\_\_ .
4. Baklisto ya Korinti bakabwanaki ntango makanisi na bango elongwaki na Klisto epai na moto oyo ateyaki bango.  
T. \_\_\_ F. \_\_\_ .
5. Bomoko ezali kati na Klisto - Bokundi mpe lisekwa na ye.

T. \_\_\_\_ F. \_\_\_\_ .

Liteya 4.

### **Méthodes oyo esalelamaka na Interpréter ya Makomami.**

Makambo lokola liwa, bokundi mpe lisekwa ekoki kondimama mbala moko kasi bakristu basengeli koyeba lolenge nini kolimbola malamumu makomi na oyo etali bindimeli, misala mpe ndenge ya kosala. Oyo elandi ezali mwa mayele oyo basalelaka:

Makambo ya sikisiki, .etinda moko.

Mosala nyonso oyo elakisami elongoli misala mosusu nyonso.

Nye.

Ntango Biblia ezali nyese mpo na likambo moko esengaka te mpe epekisi te likambo moko. Yango wana, epesaka moto nzela ya kosala bandimbola mpe ba inférences nionso ya raisonnable mpe ya responsable, oyo ekeseni na boyebi mpe makoki na ye ya mayele. Na yango, makanisi ekeseni ekoki kozala kati na baoyo bazali kati na Klisto ata kati na lisangá moko. Kasi, esengeli te kotindika moto mosusu na makasi likanisi ya moto. Esengeli kotikala ba interprétations privées na ye.

Inférence oyo esengeli.

Inférence esengaka kosambisa. Inférence oyo esengeli etie ndimbola ya momesano to procédure oyo ekokani na etinda ya Klisto mpe esengi na baklisto bisika nyonso mpe na ntango nyonso kotosa. Na nsima, motuna ekomi nani azali na ndingisa ya kozwa ekateli mpo na basusu inférence nini esengeli.

Kozwa makanisi.

Inférence ezali conclusion ya interprétation personnelle ya mutu na oyo etali liteya, kasi etinda te.

Ezali na ntina mingi.

Misala to misala oyo epesameli polele te to epekisami te na makomi ya Biblia etalelami lokola oyo epesami nzela na kokokisaka mwa etinda moko ya polele ya Biblia.

Ndakisa.

Bandakisa oyo ezali na Biblia emonisi misala ya moto moko to ya liyangani ya baklisto oyo mbala mingi ekangamaka na esika moko na esika ya momeseno ya bato nyonso. Bandakisa mosusu ekesanaki na liteya moko ya sikisiki oyo epemamaki.

Baklisto basengeli kosalela lolenge oyo elandi mpo na kolimbola makomi koswana te mpo na ndimbola ya maloba:

- a. Talá makomi nyonso oyo etali ndenge ya kosala to momeseno.
- b. Luká koyeba soki bindimeli, ndenge ya kosala, to momeseno yango emonisami polele. Soki ezali bongo, boye bindimeli mosusu nyonso, ndenge ya kosala, to momeseno mosusu oyo

etali yango elongolami. Na ndakisa, Nzambe amonisaki polele lolenge ya mabaya oyo basengeli kosalela mpo na kotonga masuwa. Na yango, mabaya mosusu nyonso elongolamaki. Nzambe afandaki nyɛ te. Azalaki na makambo ya sikisiki.

- c. Soki balobeli eloko moko te mpo na likambo yango, Biblia ezali koloba nyɛ, boye banzela ya malamumu mpe ya mokumba ezali. Na ndakisa, Paulo akokaki kopona kokende na masuwa, kotambola na makolo to komata na mpunda mpo na kokende na Masedonia. Aponaki kosala mobembo na masuwa.
- d. Talelá bandakisa mpo na koyeba soki endimi to elimboli likambo moko oyo emonisami.
  - i. Soki esali bongo, ezali ndakisa te nde esengeli kolanda kasi etinda.
  - ii. Soki eyokani te to elimboli etinda moko te, bato to masangá bazali na likoki ya kopona soki basengeli kolanda to koboya kolanda ndakisa yango. Na ndakisa, koyangana na makonzí ya Salomo.
- e. Baklisto basengeli te koswana mpo na maloba mpe bandimbola na yango.
- f. Na bososoli ya mayele oyo esalelami mpo na kolimbola makomi moto akoki koyanola na mituna oyo etali boyokani ya kelasi ya bato 76. Na ndakisa, liloba ya Lingelesi botali ntango Biblia ya King James ebongolamaki elimbolaki -kokende epai ya moto moko mpo na koyeba soki azalaki na mposa. Soki ezali bongo, kebá bamposa na bango. Ezali ndimbola ya lelo te ya kozala na moto moko likolo mpo na kolia mpe bondeko.

#### Maloba ya nsuka

Soki likambo moko emonisami polele, boye baklisto banso bisika nyonso, na ntango nyonso mpe na mimeseno mpe masanga ndenge na ndenge basengeli kotosa. Nzambe alobi. Moto asengeli kotosa. Soki likambo moko elobami te alors ba jugements raisonnables mpe responsables epesami nzela kasi ekangami na basusu te.

#### Mituna

1. Mbala moko nsima ya Pantekote bakristu banso bazalaki na motema mpe makanisi moko kosangana kati na Klisto.  
T. \_\_\_ F. \_\_\_ .
2. Bolingo na bango ya boklisto emonisami na bondeko, kokabola elongo na babola, kolya elongo, mpe na libondeli.  
T. \_\_\_ F. \_\_\_ .
3. Nsima ya eleko moko Bayuda ya Grèce, oyo bazalaki Baebele te, mingimingi basi oyo bakufelá mibali bazalaki kosalela bango limemya mingi te.  
T. \_\_\_ F. \_\_\_ .

4. Baklisto ya Korinti bakabwanaki ntango makanisi na bango elongwaki na Klisto epai na moto oyo ateyaki bango.  
T. \_\_\_ F. \_\_\_ .
5. Bomoko ezali kati na Klisto - Bokundi mpe lisekwa na ye.  
T. \_\_\_ F. \_\_\_ .

Liteya 5

### **Nsango Malamu**

Ntango moto azali kolobela Nsango Malamu azali kolobela nini?

- a. Baevanzile minei - Matai, Marko, Luka na Yoane.
- b. Kondimana ya Sika mobimba.
- c. Biblia ezala Kondimana ya Kala mpe ya Sika.

Nsango malamau ezali Nsango Malamau ete Nzambe ayaki na mabele na nzoto ya mosuni ndenge moko na oyo ya moto, kopesaka bomoi na Ye oyo ezangi masumu lokola mbeka se moko oyo endimami epai ya Tata mpo na bolimbisi ya masumu ya moto. Na boye, Nsango Elamu ezalaki mpe ezali bomoi ya Yesu, liwa, bokundi, lisekwa, mpe komata na likoló - mbeka ya bomikabi – likambo ya lisolo oyo ekoki ko vérifier.

Nsango malamau ezali te liteya, liteya, ebongiseli ya filozofi ya bizaleli malamau to ya molimo, ata te liteya ya bondimi, boyamboli, libatizi, bolimbisi ya masumu, boyambi, Molimo Mosantu, mpe bomoi ya seko.

Nsango malamau bongo ezali nsango malamau oyo Yesu azelaki ete bantoma na Ye bateya ntango ayebisaki bango “Bókende na mokili mobimba mpe basakola [sakola] nsango malamau” ( Malako 16:16 ). Ezali oyo Paulo asakolaki tango asakolaki ‘Klisto oyo babakamaki na ekulusu’ (1 Bakolinti 1).

Eklezia Klisto oyo etiamaki na mabele ezali na tina, na mokano mpe na mobeko likonzi moko; oyo esalemi na baoyo nyonso na bisika nyonso oyo balobaka kondima na bango na Klisto, mpe kotosa ye na makambo nyonso na boyamboli mpe na botosi ya nsango malamau.

Baklisto ya nkola nyonso na boyekoli ya ntango nyonso bakolaka mpe bakoli na boyebi mpe bososoli na bango ya mokano ya Nzambe oyo esali ete bátika mwa bandimbola ya liboso, kozanga bososoli, mpe bindimeli oyo bateyamaki liboso.

Malongi, bindimeli, mateya, mpe bandimbola nyonso epekisaka bomoko mpamba te bomoko ekoki kokokisama na liwa, bokundi, mpe lisekwa ya Klisto, kasi bindimeli mpe mateya te.

Mituna

1. Nsango malamau ezali
  - a. \_\_\_ Mateya ya Yesu mpe ya bantoma
  - b. \_\_\_ Mibeko mpe bilaka ya Yesu ya semba
  - c. \_\_\_ Yesu akufaki, akundamaki mpe asekwi na lilita
2. Kondima, boyamboli, mpe botosi na nsango malamau epesi Nzambe nzela ya kotia moto na kati ya Klisto.  
T. \_\_\_ F. \_\_\_ .
3. Lingomba oyo Klisto atie na mabele ezali organisme, nzoto ya bato, ezali ebongiseli to ndako te.  
T. \_\_\_ F. \_\_\_ .
4. Baklisto na boyekoli ya ntango nyonso bakokola mpe bakokola na boyebi mpe bososoli na bango ya bolingi ya Nzambe oyo esali ete batika mateya, makanisi, bandimbola mpe bozangi bososoli ya kala.  
T. \_\_\_ F. \_\_\_ .
5. Makanisi mpe bandimbola oyo epesameli basusu na makasi epesaka bokabwani mpe epekisaka bomoko.  
T. \_\_\_ F. \_\_\_ .

Liteya 6 .

### **Malongi mpe Mateya.**

Paulo alobaki na 1 Timote 6:2-4 “ .Teya mpe lendisá makambo yango. Soki moto azali koteya liteya [mateya] mosusu mpe andimi te maloba ya malamau ya Nkolo na biso Yesu Klisto mpe liteya oyo eyokani na bonzambe, azali komikumisa na lolendo mpe azali kososola eloko moko te.” Na yango, bantoma basakolaki Nsango Malamau [lobiko] mpe lolenge nini kokola kino lokola Nzambe na kozalaka na bomoi ya mbeka Mateya (mateya) na bango elimboli lolenge nini baklisto basengeli kozala na bomoi oyo Nzambe andimaka.

#### Malongi ya malamau - mateya oyo ememaka na bonzambe.

“Ye [bakengeli, bakengeli, bankulutu, bakengeli] asengeli kosimba makasi na bato oyo bakoki kotyela motema Nsango Malamau ya Klisto ndenge eteyamaki mpo ete alendisá basusu [oyo bazali na makoki ya kopesa mateya] na mateya ya sembo mpe ya solo ya nsango ya Nzambe mpe kokweisa baoyo bazali kotemela yango.” (Tito 1:9) .

Tito 2:1-10 – “Yo, Tito, osengeli koteya oyo eyokani na mateya ya malamau.” [Na nsima, Paulo atángi makambo oyo Tito asengeli koteya.

Teya - mibali ya mikóló bazala.

- Moto ya bokatikati, ya makanisi malamau, .
- Abongi na limemya, na lokumu, na limemya, .
- Komipekisa, kozala na bokatikati, .

- Bolamu na kondima mpe na bolingo, .
- Koyika mpiko, motema molai, .

Teya - basi ya mikóló na.

- Zala na limemya na lolenge bazali kobika - na limemya na bizaleli, .
- Mpo na kozala bato ya kofinga te, bato ya masolo mabe, .
- Kozala moombo ya vinyo mingi te - baombo ya vinyo mingi.
- Teya oyo ezali malamumu.
- Kopesa bilenge basi formasyo mpo na kolinga mibali mpe bana na bango, kozala na komipekisa mpe peto, na mayele, kolanda, kozala na mosala mingi - kosala na ndako, kozala na boboto, malamumu mpe kozala na limemya epai ya mibali na bango -ete moto moko te akofinga liloba. Kosala na boyebi te makambo oyo ye andimi te.

Lendisá bilenge mibali bámipekisa, bázala na makanisi malamumu, bázala ndakisa, bápesa ndakisa, bázala na misala ya malamumu, mpe na mateya na yo bámonisa bosembo, na lokumu, na bozindo, bázala na maloba ya malamumu oyo ekoki kokweisama te, mpo ete motemeli ayoka nsóni, azala na likambo ya mabe ya koloba mpo na biso te.

Teya baombo kozala na nse ya bankolo na bango na makambo nyonso, komeka kosepelisa mpe koloba lisusu na bango te, koyiba to koyiba te, mpe kozala na bondimi mobimba mpo ete mateya etali Mobikisi na biso ebenda.

Paulo apesaki Timote malako ete “Tika ete baoyo nyonso bazali na nse ya ekanganeli lokola baombo bátalesa bankolo na bango moko lokola babongi na lokumu nyonso, mpo ete nkombo ya Nzambe mpe liteya efigama te. Baoyo bazali na bankolo bandimi basengeli te kozala na limemya te mpo na ntina ete bazali bandeko, kasi basengeli nde kosalela malamumu koleka mpamba te baoyo bazali kozwa matomba na mosala na bango ya malamumu bazali bandimi mpe balingami. (1 Timote 6:1-3).

Misala ya boklisto esengeli komonisa ezaleli ya Nzambe mpo ete nkombo ya Nzambe efigama te. Etinda oyo etali boyokani na bapatro mpe bato mosusu oyo bazali na bokonzi.

Mateya ya mabe oyo ememaka na kozanga boyengebene.

"Moto nyonso oyo ateyaka eloko ekeseni na oyo Paulo alobelaki na mikapo ya liboso, azali na lolendo kopesa likanisi ete nazali na biyano nyonso ya malamumu. Esengeli ondima na ngai, azangi bososoli. Moto ya boye azali na mposa ya mabe ya kowelana mpo na ndimbola ya maloba. Yango ebimisaka matata oyo esukaka na zuwa, bokabwani, kofinga, mpe na bifundeli ya mabe. Bato oyo babimisaka ntango nyonso mpasi. Makanisi na bango ezali babebisi, mpe bapesaki mokongó na bango epai ya solo, mpo na komonisa ezaleli ya kobanga Nzambe ezali kaka lolenge ya kokóma na bozwi, kasi yango ezali mateya ya malamumu ya Nkolo Yesu Klisto. (1 Timote 6:3-5).

Na 1 Timote 1:8-11 Paulo atangi makambo oyo ekeseni na mateya ya malamumu “Sikoyo toyebi ete mobeko ezali malamumu, soki moto asaleli yango na ndenge ya mibeko [na ndenge esengeli] kososola likambo oyo, ete mobeko mopesami te mpo na bato ya sembo kasi mpo na bato oyo bazangi mibeko mpe bato oyo bazangi botosi, mpo na bato bazangi Nzambe mpe basumuki, mpo na bato ya bosantu te mpe ya mbindo, ya kozanga losambo, ya kozanga limemya, mpo na baoyo babetaka batata na bango mpe bamama, mpo na babomi, bato ya mbindo, mibali oyo basalaka kosangisa nzoto mibali na mibali to basi na basi, bato oyo basalaka baombo, bato ya lokuta, bato oyo balapaka ndai ya lokuta, mpe makambo nyonso oyo eyokani te na mateya ya malamumu, na boyokani na nsango malamumu ya nkembo ya Nzambe oyo apambolami, oyo bapesaki ngai.”

2 Petelo 2:1- “Kasi basakoli ya lokuta babimaki kati na bato, lokola bateyi ya lokuta bakozala na kati na bino. Bateyi oyo ya lokuta bakokota na kati na bino [sebele ya baninga na bino, boyokani na bino] na mateya ya lipengwi oyo ebebisaka, [ndimbola oyo baponi bango moko oyo ekangisaka basusu oyo euti na Nzambe te] oyo ekosala ete bazala na lingomba to lingomba moko tii na kowangana Nkolo oyo asombaki bango.”

Baloma 1:18-21 mpe baverse 28-32 – “Nkanda ya Nzambe ezali komonana uta na likoló mpo na kozanga Nzambe mpe mabe nyonso ya bato oyo bazali kokanga solo na nzela ya mabe na bango mpamba te oyo ekoki koyebana na ntina na Nzambe ezali polele epai na bango mpo ete Nzambe amonisaki bango polele komonana, kososolama uta na oyo esalemi, na boye ete bato bazali na ntina te ... Lisusu, lokola bakanisaki ete ezali na ntina te kobatela boyebi ya Nzambe [bamoni malamumu kondima Nzambe], apesaki bango na makanisi ya mbindo (ya mbeba), mpo na kosala oyo esengeli kosalema te Bakomi na lolenge nyonso ya mabe, ya mabe, lokoso mpe ya mbeba. koboma, koswana, kokosa mpe kofinga, bazali bato ya lolendo, ya lolendo, mpe ya komikumisa, bazali kotosa baboti na bango te; makambo mpenza kasi andimaka mpe baoyo basalelaka yango.”

#### Mituna

1. Nsango malamumu ezali na ntina ya lobiko nzokande mateya ya malamumu ezali na ntina ya lolenge nini kozala na bomoi oyo endimami liboso ya Nzambe.  
T. \_\_\_ F. \_\_\_ Ezali ndenge moko na .
2. Baoyo bateyaka ete esengeli kolanda makanisi mpe bandimbola na bango mpo na kozala na boyokani, babimisaka matata oyo ebimisaka bokabwani.  
T. \_\_\_ F. \_\_\_ Ezali ndenge moko na .
3. Bato oyo bazali mosantu te mpe bato ya mbindo, bato oyo bazangi losambo, oyo bazangi limemya, baoyo babetaka batata mpe bamama na bango, babomi, bato ya kosangisa nzoto na mibali, baoyo basalaka kosangisa nzoto mibali na mibali to basi na basi, baoyo bazali baombo, bato ya lokuta, mpe balapaka ya lokuta ezali misala oyo ekeseni na mateya ya malamumu.  
T. \_\_\_ F. \_\_\_ Ezali ndenge moko na .

4. Bateyi ya lokuta y compris babateli ba mpate ya lingomba, ba mbuta, ba sentinels bazali baye bateyaka makambo oyo ewutaka na Nzambe te.  
T. \_\_\_ F. \_\_\_ Ezali ndenge moko na .
5. Nkanda ya Nzambe ezali likolo ya baoyo batondi na zuwa, na bokosi ya kowelana, mpe na mabe.  
T. \_\_\_ F. \_\_\_ Ezali ndenge moko na .

Liteya 7 .

### **Bokeseni na Nsango Malamu mpe Malongi.**

Mateya ya Klisto mpe bantoma na Ye ezali nsango malamau te kasi ndimbola efulama ya Nsango Elamu mpe lolenge nini baye bazali kati na Klisto basengeli kozala na bomoi, kokola, mpe kokola na bomoto ya Nzambe, bokokani na Ye. Mateya na bango ezali te makambo oyo esalemaki, oyo ezali makambo ya solo, kasi maloba oyo epemamaki oyo ekoki kolobelama mpe kolimbolama na bosukisi mpe makanisi oyo ekoki kokesana na boyebi mpe mayele ya moto. Bandimbola ya moto na moto ezali ya moto ye moko mpe ekangami na basusu te.

Mbala mosusu ndakisa oyo elandi ekosalisa mpo na komonisa polele bokeseni oyo ezali kati na likambo mpe likanisi.

Mituka mibalekokutana na esika oyo banzela ekutani. Ezalaki na batatoli mibale moko nsima ya motuka mokomoko. Motatoli A, sima ya motuka A, alobi mwinda ezalaki vert yango wana motuka B ekendeki mbangu na semaforo. Témoin B, sima ya motuka B, alobi mwinda ezalaki vert yango wana motuka A ekendeki mbangu na semaforo.

Makambo nini mpe bandimbola to ba inférences ezali nini?

#### Makambo ya solo.

1. Mituka ezalaki mibale.
2. Likama moko esalemaki.
3. Batatoli bazalaki mibale.
4. Ezalaki na mwinda ya nzela.

#### Bandimbola mpe Ba inférences.

1. Motatoli A andimaki ete mwinda yango ezalaki vert mpo na motuka A mpe akanisaki ete mwinda ya nzela esengeli kozala motane mpo na motuka B.
2. Motatoli B andimaki ete mwinda yango ezalaki vert mpo na motuka B mpe akanisaki ete mwinda ya nzela esengeli kozala motane mpo na motuka A.

Na kosukisa bindimeli mpe inférence na bango ezalaki malamau mpe na nsima kosenga ete ezali na bosukisi mosusu oyo ekoki kosalema te, ndimbola mpe inférence na bango ekomaki inférence na bango oyo esengeli.

## Maloba ya nsuka.

Matata ezali te mpo na makambo minei yango.

Ba possibilités sur ba déclarations na bango na ba inférences.

- a. Moko azali na mabe mpe mosusu azali na ntina.
- b. Bango mibale bazali na raison - semaforo ezalaki vert na ngambo mibale.
- c. Moko te na moko na bango azali na ntina. Mwindi yango ezalaki kosala te.

Botala mpe botalela Emoniseli 21:8 “Kasi mpo na bato ya kobanga, mpe ya kozanga kondima, mpe ya nsuni, mpe babomi, mpe pite, mpe bandaki, mpe basambeli ya bikeko, mpe bato nyonso ya lokuta, eteni na bango ekozala na laki oyo ezali kozika na moto mpe na soufre, oyo ezali liwa ya mibale.” Emonani ete maloba wana ya makasi ezali kotika esika moko te mpo na kolimbola yango. Kasi

Mokosi azali nani? Moto oyo azali na lokuta oyo abongoli motema te to oyo akómisi yango momeseno ya lokuta?

Nani azali mobomi? Moto oyo abomaka mosusu to oyo azali kosala momeseno ya koboma na kati ya motema na ye?

Bato ya pite bazali banani? Moto oyo asangisaki nzoto na moto mosusu oyo azali molongani na ye te to moto oyo asalaka pite?

Ndimbola ya lokuta, mobomi, mpe pite ebongoli te maloba ya makasi ya Emoniseli 21. Kasi moto nyonso oyo azali kosenga ete moto nyonso alanda ndimbola na ye mpo na koyeba nani bazali bato ya lokuta, babomi mpe pite, azali kokabola bokabwani. Baloma 1:32 elobi ete “atako bayebi mobeko ya sembo ya Nzambe ete baoyo basalaka makambo motindo wana babongi na liwa, bazali kaka te kokoba [misala ya ndimbola ya Greke prássontes Strong ntango nyonso] kosala makambo wana mpenza, kasi bazali mpe kondima baoyo bazali kosala yango.”

Nzambe ayebi motema mpe akosambisa na bosembo kozanga kotalela makanisi ya moto. Moto akoki te kozwa mokano ya nani azali na boyokani na Nzambe mpe Bana na Ye na kotalaka makanisi mpe ndimbola na ye moko. Moto akoki kosambisa misala ya mosusu kasi, Nzambe nde azali kokata baye bazali na boyokani elongo na Ye.

Ezali mbeba ya monene mingi mpo na moto nyonso, mingimingi oyo bakanisaka ete azali mokambi to moto ya bokonzi, kotika likanisi ete likanisi na ye ekoki kotyelama ntembe te.

Lokola nsango malamumu ezali likambo ya solo, elingi koloba; Klisto amipesaki lokola mbeka ya bomikabi mpe lokola mateya ya bantoma ezali bosolo oyo epemamaki, bokeseni kati na bango mibale ekoyebana polele na makambo mitano oyo elandi.

- Nsango ya nsango malamumu ezali bosakoli ya likambo ya Nsango Elamu oyo moto andimi to aboyi. Na bongo, kondima na likambo moko (Klisto azali Nkolo) mpe botosi epai na Ye na nzela ya boyamboli mpe na mosala moko (batisimo na liwa ya Klisto) ezali moboko ya bomoko.

- Mateya ya bantoma ezali makambo ya solo te, lokola nsango malamumu ezali, kasi bandimbola [epemami] mpe ndimbola oyo etongami likolo ya nsango malamumu.
- Mateya [mateya ya bantoma] epesi nzela na ntembe mpe masolo [masolo], mpo na kolamusa mayele mpe kotanda makanisi. Ekolisaka baye bazali kati na Klisto, kasi na lolenge ete moto na moto akokola engebene na bokeseni na ye moko.
- Bokeseni na oyo etali mateya ekoki ntango mosusu kotia bozito likolo ya boyokani kasi ezali libunga ya mawa kokanisa ete bomoko ya mateya, mateya, ezali moboko ya boyokani.
- Makomi ya Kondimana ya Sika ekoki kozala moboko ya bomoko te. Ezali kati na bango nde Klisto amonisami. Nsango malamumu, nsango malamumu, ezali moboko ya bomoko. Ezwami na mokanda ya Alexander Campbell.

#### Mituna

1. Kobakama na ekulusu ya Klisto, likabo ya lisumu ya Yesu, ezali likambo oyo ekoki kondimisama.  
T. \_\_\_ F. \_\_\_ .
2. Bantoma ya .mateya ezali te makambo oyo esalemaki, oyo ezali makambo ya solo, kasi maloba oyo epemamaki oyo ekoki kolobelama mpe kolimbolama na bosukisi mpe makanisi.  
T. \_\_\_ F. \_\_\_ .
3. Kokoba momeseno ya lisumu ebimisaka liwa ya seko.  
T. \_\_\_ F. \_\_\_ .
4. Likanisi ya bakambi ya lingomba ezala ba pasteurs, basakoli, ba mbuta, sango to papa ezali soumis na contestation te.  
T. \_\_\_ F. \_\_\_ .
5. Nsango malamumu ya Klisto ezali liwa, bokundi mpe lisekwa ya Yesu, likambo oyo ekoki kondimama to koboya nzokande mateya ya bantoma ezali bandimbola epemami oyo ekoki kozala na ntembe mpe kolobelama.  
T. \_\_\_ F. \_\_\_ .

Liteya 8 .

#### **Koyika mpiko.**

Esengeli kozala na bompikiliki, kondima, ngolu, motema molai mpe motema molai na mateya (mateya) mpe makanisi kasi nsango malamumu TE lokola Nsango Malamumu ezali nzela ya lobiko. Mateya ya bantoma oyo bapemami ezali nzela ya kozala na bomoi ya bonzambe ntango bazali

kosakola Nsango Malamu epai ya “mokili mobimba.” Baklisto basengeli kotika kosakola nsango malamau ata moke te.

- Koyika mpiko esengaka te moto atika ata solo moko.
- Makanisi ya moto ye moko to ya moto ye moko esengeli kobimisama polele mpo na masolo kasi ata moke te kosalama mommekano ya boyokani.
- Bomoko ekoki kokokisama kaka na moboko ya bondimi ete Yesu azali Klisto mpe botosi na nsango malamau na Ye - liwa, bokundi, mpe lisekwa na Ye – na kozindisama na liwa na Ye.
- Baklisto bakoki kokesana na makambo mingi mpe kozala kaka moko.
- Ntango moto moko kati na Klisto asundoli Klisto mpe atiki kotyela Ye motema. Azali lisusu na boyokani na Klisto te.
- Kosenga ete likanisi ya moto ye moko ekóma mommekano ya boninga epesaka kowelana mpe bokabwani.

Ntango bazali komonisa (ba) makanisi na bango baklisto mosusu, ezala na nko to na mokano, bamonani lokola bazali kotya ntembe na bosembo mpe bosembo ya bato oyo bakeseni na bango. Maloba lokola ‘kondima na ngai ezali mbala moko uta na Biblia’ to ‘Biblia elobi’ oyo ezali kopesa likanisi ya likanisi ya moto mosusu ezali te mpe ezali komonisa ezaleli ya koleka boyebi mpe bososoli. Batalelaka likanisi na bango lokola ‘euti na makomi’ mpe ya ndeko na bango te. Maloba yango etikaka likanisi ete ndeko na bango ayebi makambo te, kasi ya elimo te to moteyi ya lokuta te. Ekokani na ‘koloba mabe ya’. Esengeli kozala bongo te. Ezali komonisa bolingo ya Nzambe te. Bango nyonso kati na Klisto bazali basaleli na ye mpe banganga-nzambe na ye mpo na kosalela Nzambe. Moto moko te azali na ntina koleka mosusu mpo na mayele, boyebi, bososoli to makoki ya koloba. Bolingo ya bandeko esengeli kolonga.

#### Mituna

6. Kobakama na ekulusu ya Klisto, likabo ya lisumu ya Yesu, ezali likambo oyo ekoki kondimisama.  
T. \_\_\_\_ F. \_\_\_\_ .
7. Bantoma ya .mateya ezali te makambo oyo esalemaki, oyo ezali makambo ya solo, kasi maloba oyo epemamaki oyo ekoki kolobelama mpe kolimbolama na bosukisi mpe makanisi.  
T. \_\_\_\_ F. \_\_\_\_ .
8. Kokoba momeseno ya lisumu ebimisaka liwa ya seko.  
T. \_\_\_\_ F. \_\_\_\_ .
9. Likanisi ya bakambi ya lingomba ezala ba pasteurs, basakoli, ba mbuta, sango to papa ezali soumis na contestation te.  
T. \_\_\_\_ F. \_\_\_\_ .
10. Nsango malamau ya Klisto ezali liwa, bokundi mpe lisekwa ya Yesu, likambo oyo ekoki kondimama to koboya nzokande mateya ya bantoma ezali bandimbola epemami oyo ekoki kozala na ntembe mpe kolobelama.

T. \_\_\_\_ F. \_\_\_\_ .

Liteya 9 .

### **Na Klisto mpe Na Bosangani moko na mosusu.**

“Napesaki bino na ntina ya liboso oyo ngai mpe nazwaki: ete Klisto akufaki mpo na masumu na biso engebene na Makomami, ete akundamaki, ete asekwaki na mokolo ya misato engebene na Makomami” (1 Bakolinti 15:3-5). Liyebisi – mpo na Bayuda “engebene na makomi” elimbolaki Tanaka to Kondimana ya Kala.

Na mokolo ya Pantekote “baoyo bazwaki liloba na ye babatisamaki (bazindisamaki), mpe babakisamaki mokolo wana milimo soko nkóto misato. Mpe bamipesaki na mateya ya bantoma mpe na boyokani, mpo na kobuka mampa mpe mabondeli makambo nyonso na esika moko.” (Misala 2:41-44).

Baoyo bayambolaki mpo na koboya na bango Yesu lokola Mwana ya Nzambe, Masiya, Klisto, mpe bazindisamaki na liwa ya Klisto, babakisamaki na Nzoto ya Klisto na Nzambe lokola bapetolamaki na masumu na bango. Yango wana, basanganaki elongo na Klisto mpe bakobaki kokangama na mateya ya bantoma liboso ete mikanda moko ekomama. Mateya ya Bantoma, mateya, ebakisaki eloko moko te na makambo ya Nsango Malamu, liwa mpe lisekwa ya Klisto. Mateya na bango oyo epemamaki ezalaki na maloba ya monene mpe ya sikisiki. Na yango, mateya ya bantoma eteyaki baklisto ndenge ya kozala na bomoi mpo na Klisto, kokola, mpe kokola mpo na kokóma lokola Nzambe; ndakisa, bolingo, mawa, motema molai, boboto, solo, bosembo, mpe basusu.

“...Ayokanaki kati na nzoto ya mosuni na ye na nzela ya liwa, mpo na kolakisa bino bosantu mpe kozanga mbeba [masumu elongolamaki] mpe oyo ekoki kopamelama te liboso na ye: SOKI bozali kokoba kati na kondima, kokangama na mabele mpe kokangama, mpe kolongwa te na elikia ya nsango malamumu.” (Bakolose 1:22-23).

“Boyebi te ete biso banso tobatisami na [bomoko elongo na] Klisto Yesu tobatisamaki na liwa na ye?Bongo tokundamaki elongo na ye na batisimo na liwa, mpo ete, lokola Klisto asekwaki uta na bakufi na nkembo ya Tata, biso mpe tótambola na bomoi ya sika. Mpo soki tosonianaki elongo na ye na liwa lokola ye, tokosangana mpenza elongo na ye na lisekwa lokola ye.” ( Baloma 6:3-5 ).

“Bókangama na ekanganeli na bato oyo bazangi kondima te, mpo boyengebene ezali na boyokani nini na kobuka mibeko, To boyokani nini ezali na pole na molili?” (2 Bakolinti 6:14).

“Soki tolobi tozali na boyokani na ye ntango tozali kotambola na molili, tokosaka mpe tozali kosalela bosolo te. Kasi soki tozali kotambola na pole, lokola ye azali na pole, tozali na boyokani

moko na mosusu, mpe makila ya Yesu Mwana na ye epetolaka biso na masumu nyonso. Soki tolubi ete tozali na lisumu te, tozali komikosa, mpe bosolo ezali kati na biso te. Soki toyamboli masumu na biso, azali sembo mpe sembo mpo na limbisa biso masumu na biso mpe mpo na kopetola biso na mabe nyonso, Soki tolubi ete tosali lisumu te, tokokómisa ye moto ya lokuta, mpe liloba na ye ezali kati na biso te.” (1 Yoane 1:6-10).

“Libondeli na ngai [Klisto] ezali kaka mpo na bango te. Nabondeli mpe mpo na baoyo bakondimela ngai na nzela ya nsango na bango [Nsango Malamumu], ete bango nyonso bázala moko, Tata, lokola yo ozali kati na ngai mpe ngai nazali kati na yo. Tiká bango mpe bázala kati na biso mpo mokili bándima ete yo nde otindi ngai.” ( Yoane 17:20-21 ).

Yesu alobaki na Matai 7:1 ete moyekoli asengeli kosambisa ndeko na ye te. Na yango, soki moko aboyi kosala elongo na mosusu mpo na bokeseni na kolimbola mateya mosusu oyo ezali ya sikisiki te, azali kotambola na pole? Soki azali te, ndenge nini makila ya Klisto ekoki kokoba kopetola ye? Mpo ntoma Yoane alobaki na 1 Yoane 1:7 “Kasi soki tozali kotambola na pole, lokola ye azali kati na pole, tozali na boyokani moko na mosusu [te kaka baoyo bayokani na biso mpe na bososoli na biso], mpe makila ya Yesu Mwana na ye epetolaka biso na masumu nyonso.”

Kaka Klisto nde amemaka bomoko. Azali Nsango Malamumu. Moto moko te ayaka epai ya Tata longola se na nzela ya Yesu, Klisto! Moto azali “kosangana na Klisto na liwa na Ye” boye Bomoko ezali kati na Klisto – moto.

“Soki moto alobi ete: “Nalingi Nzambe,” mpe ayinaka [nayinaka, kolinga mingi te] ndeko na ye, azali moto ya lokuta, mpo moto oyo alingi ndeko na ye oyo amoni te, akoki kolinga Nzambe oyo amoni te.” (1 Yoane 4:20).

Mokano ya Yesu mpo na koya awa na mabele ezalaki ya:

- kofanda na kati ya bato kozanga lisumu, .
- ezala mbeka ya bomikabi mpo na kolongola lisumu na moto, .
- kokufa na masumu na biso etiamaki likolo na Ye, .
- kolongola masumu na nzela ya bondimi pe botosi tango moto akufi na lisumu, Akundami na liwa ya Klisto kotika masumu na bango elongo na baye batiami likolo ya Klisto na ekulusu, Asekwi ekelamu ya sika ya molimo na Nzambe oyo ezangi masumu ya kala, Atie na Nzambe na nzoto ya Klisto, Eklezia na Ye, Bokonzi ya Nzambe na mabele, pe na bolingo ya mokumba to etinda te, esalaka mokano ya Nzambe ya kosakola nsango malamumu, ya kolendisa pe kosala misala ya malamumu.

Mituna

1. Bakristo ya liboso bazalaki na boyokani mpo
  - a. \_\_\_ Bango nyonso bazalaki Bayuda
  - b. \_\_\_ Bango nyonso bazalaki bato ya mboka moko

- c. \_\_\_ Bazalaki na Klisto mpe biloko nyonso oyo ekokani
- 2. Ba 3.000 oyo bayokanaki na Pantekote balingaki ko présenter Nzambe basantu pe sans mbeba SOKI bango
  - a. \_\_\_ Atikalaki na Yelusaleme
  - b. \_\_\_ Atikalaki sembo na Mibeko ya Moize
  - c. \_\_\_ Kokoba kozala sembo epai ya Klisto mpe mateya na Ye
- 3. Baklisto bazali na bomoko na Klisto
  - a. \_\_\_ tango bandimi ete Yesu azali Klisto, Mwana ya Nzambe
  - b. \_\_\_ Tango batiki kozala na bomoi ya botomboki
  - c. \_\_\_ Na liwa na Ye sima ya bokundi na bango na kozindisama
- 4. Bosangani elongo na Nzambe mpe baye bazali kati na Klisto esengi bosembo na Klisto mpe mateya na Ye
  - T. \_\_\_ F. \_\_\_ .
- 5. Moto akoki kolinga Nzambe te mpe kolinga te basusu banso kati na Klisto, bandeko na bango
  - T. \_\_\_ F. \_\_\_ .

Liteya ya 10.

### **Kosangana lisusu na Klisto.**

Ntoma Paulo alobaki ete bato nyonso bazali konyokwama na mokakatano ya masumu kolobáká ete: “mpo bato nyonso basali masumu mpe bazangi nkembo ya Nzambe, mpe balongisami na ngolu na ye lokola likabo, na nzela ya bosikoli oyo ezali kati na Klisto Yesu, oyo Nzambe atyaki ye liboso lokola mbeba [bomikabi] na nzela ya makila na ye, mpo na koyambama na kondima.” ( Baloma 3:23-24 ).

Biso banso tokutani na lolenge moko ya lisumu oyo, soki epetolami na makila ya Klisto te, ekokabola biso na Nkolo mpe Mobikisi na biso. Yakobo amonisaki mokakatano na biso ya komitika na komekama kolobaka ete “Tika moto moko te aloba ntango amekami, ‘Nazali komekama na Nzambe,’ mpo Nzambe akoki komekama na mabe te, mpe ye moko amekaka moto te. Kasi moto na moto amekama ntango abendami mpe kobendama na mposa na ye moko. Bongo mposa ntango ezwi zemi ebotaka lisumu, mpe lisumu ntango ekoli mpenza ememaka liwa.” ( Yakobo 1:13-15 ).

Na nsima mwa moke na nsima akomaki: “... nsuka ya makambo wana ezali liwa. Kasi sikoyo lokola bosikolami na lisumu mpe bokómi baombo ya Nzambe, mbuma oyo bozwi ememaka na bosantu mpe nsuka na yango, bomoi ya seko. Mpo lifuti ya masumu ezali liwa, kasi likabo ya ofele ya Nzambe ezali bomoi ya seko kati na Klisto Yesu Nkolo na biso.” ( Baloma 6:21-23 ).

Ntango moklisto atiki komekama mpe azongi na bomoi na ye ya kala ya masumu mpe na nsima azali na mposa ya kozongisa boyokani na Nzambe, likambo nini Nzambe azali kosenga ye? Nzambe asengaka nde abongola motema, apesa ye etumbu ya nzoto, azwa mwa etumbu ya

mbongo, to azwa lisusu batisimo? Biblia epekisi nzela ya mosala ya kozongisa oyo esengeli kolanda na moklisto oyo azali kopengola mpe mpo na liyangani ya baklisto ya mboka ntango moto ayokani mpe asangani lisusu na Klisto?

Nzela ya boyokani esengeli kobanda na koyeba ezalela ya botomboki ya moto mpe na mposa ya kolimbisama mpe koyokana na Nzambe. Kasi mposa kaka moko ekoki te; esengeli kozala na mbongwana na ezaleli, motema, makanisi, mpe bozali ya kati. Esengeli bayebisa mposa na bango ya kolimbisama mpe kozongisama na moto (bato) oyo bazali koluka boyokani na ye - Nzambe mpe moto. Lisese ya mwana ya kilikili na Luka 15:11-32 emonani lokola ezali kolimbola likambo yango. Nzambe azali ntango nyonso polele mpo na koyambola mpe kozongisa boyokani. Nzokande, yango ezali mpenza solo te mpo na bato nyonso oyo balobaka ete bazali kati na Klisto atako basengeli kolimbisa lokola Klisto alimbisaki bango.

Bana ya Nzambe na boumeli ya bileko bazali na mokakatano ya masumu. Bana ya Yisalaele, lopo Nzambe aponaki mpo na komema Klisto, Masiya, na mokili bazalaki ntango nyonso kotombokela ye bongo kosala ekobo ya molimo na kosambela banzambe ya bikeko ya bikolo oyo ezalaki pene na bango, na yango kobuka boyokani na bango ya kondimana na Ye. Kasi mbala nyonso oyo babongoli motema na masumu na bango, na kobukaka bikeko na bango ya banzambe ya lokuta mpe kozonga epai ya Yehova na motema ya kobongola motema mpe ya mawa, Nzambe alimbisaki.

Davidi, moto oyo azali kolanda motema ya Nzambe ye moko, azali ndakisa ya moto moko oyo asalaki masumu epai ya Nzambe mpe epai ya moto ntango asalaki ekobo mpe na nsima abomaki mpo na koluka kozipa lisumu na ye. Ntango mosakoli Natane akutanaki na Davidi, motema ya Davidi, bomoto na ye ya kati, etondaki na mawa, ezaleli na ye ebongwanaki kolobaka ete "Nasali lisumu mpo na Nkolo." Azongaki mpe ayambolaki. Nzambe alimbisaki.

Demas azalaki moninga ya Paulo na moko ya mibembo na ye ya misionere ntango atindaki mbote na ye na lingomba ya Kolose (Bakolose 4:14). Na sima Paulo alobaki "Dema, na bolingo ya mokili oyo, atiki [atiki; asundoli] ngai" (2 Timote 4:10). Biblia ezali koloba nyεε mpo na likambo ya nsuka ya elimo ya Demas.

Simona, nganga-nkisi (monganga-nkisi) ya Samaria amekaki kosomba likabo ya Nzambe. Petelo alimbolaki ye na makasi ezalela na ye ya masumu kolobaka; "Tika ete palata na yo ekufa elongo na yo, mpo okanisaki ete okoki kozwa likabo ya Nzambe na mbongo! Ozali na eteni te to eteni te na likambo oyo, mpo motema na yo ezali sembo te liboso ya Nzambe. Yango wana, yambola motema na mabe oyo ya yo, mpe bondela Nkolo ete, soki likoki ezali, mokano ya motema na yo elimbisama yo. Mpo namoni ete ozali na kati ya libulu ya bololo mpe na molongo ya mabe." Mpe Simona ayanolaki ete: "Bondela mpo na ngai epai ya Nkolo, ete eloko moko te na makambo oyo olobi ekómela ngai." (Misala 8:20-24).

Na 1 Bakolinti 5 totangi na ntina ya ndeko moko ya moklisto oyo amikotisaki na likambo ya kosangisa nzoto na ndenge ya mbindo oyo bapakano bapakano bandimaki kutu te. Paulo

ayebisaki bayekoli ya Korinti ete bápesa ye na maboko ya Satana mpo ayeba mpe andima lisumu na ye mpo elimo [molimo] na ye ebika.

Esengeli kozala polele ete lisumu ebandaka na moto ya kati mpe ekoki kozala mosala ya nzoto lokola pite to mokakatano ya ezaleli ya kozala na mposa ya bisengo ya moto ye moko lokola mbongo to kondimama.

Na 2 Bakolinti 2:6-9 Paulo azali komitungisa ete moklisto oyo apesamaki epai ya Satana, oyo abongoli motema ayokaki te ete bandimamaki na bakristu ya Korinti "Etumbu oyo bato mingi bapesaki ye ekoki mpo na ye. Sikawa na esika na yango, bosengeli kolimbisa ye mpe kobondisa ye, mpo ete mawa oyo eleki ndelo azindisa ye te ye."

Koyambola ezalimbongwana ya petee te. Yangoebimisaka likambo moko, mbongwana ya polele ya makanisi ya moto na bomoi uta na esengo ya moto ye moko kino na boyokani ya elimo na Nzambe.

Paulo alobaki ete " .Mawa ya Nzambe ememaka boyamboli oyo ememaka na lobiko mpe etikaka mawa te, kasi mawa ya mokili ememaka liwa." (2 Bakolinti 7:9-11).

Yakobo ayebisi baklisto ete "... bóyambola masumu na bino epai na mosusu mpe bóbondelaka mpo na bino, mpo ete bóbkisama. Libondeli ya moyengebene ezali na nguya monene ntango ezali kosala. (Yakobo 5:16).

Yoane, ntoma oyo akómaki mobange, akomaki na Emoniseli Mokapo 1 epai ya mangomba ya Azia koyebisa bango ete soki babongoli motema te Nzambe akosala mpo na kobundisa bango. Ekoki kozala ete basusu bandimaki lokola basusu bandimaki lelo ete soki babikisami bakobika ntango nyonso. Kasi lobiko na bango ezalaki garanti te mpo Yoane ayebisaki bango ete basengelaki koyambola mpe kozonga epai ya Nzambe soki te akolongola etelemelo na bango, liziba ya pole mpe bomoi.

Ntango mwana ya Nzambe motomboki akomi koyeba ezalela na ye ya masumu, atiki nzela na bango ya masumu mpo na kokende na nzela oyo esepelisaka Nzambe, mpe abondeli na molende mpo na bolimbisi ya Nzambe mpo ete akoka koyokana na Ye mpe na baoyo bazali kati na Klisto, Nzambe alimbisaka.

Lisangá ya mboka esengeli te kotalela ye lokola moklisto ya kelasi ya mibale oyo ezali kopekisa ye asala lokola mosaleli ya Nzambe. Mpo nani azali na bokonzi likolo ya basaleli na Ye longola se Klisto? Basengeli kosangana elongo na moklisto oyo azali na nzela ya mabe, kosalisa mpe kolendisa ye azala na bomoi ya sembo epai ya Nzambe. Azongi mpe alimbisami na Nzambe mpe Nzambe azali kozela ete asala misala oyo Nzoto esengeli. Bakambi mpe bandeko basengeli te kotalela ye na ntina mingi te to na ntina mingi te lokola banso basalaki masumu, bayamboli, mpe bazongaki na ntango moko boye na bomoi na bango ya boklisto ezala na miso ya bato to na nkuku. Kutu, lingomba mobimba esengeli kosunga ndeko mobali oyo azongi, abongoli motema, mpe ayokani mpo na kokoma mosali na Bokonzi.

## Mituna

11. Kobakama na ekulusu ya Klisto, likabo ya lisumu ya Yesu, ezali likambo oyo ekoki kondimisama.  
T. \_\_\_ F. \_\_\_ .
12. Bantoma ya .mateya ezali te makambo oyo esalemaki, oyo ezali makambo ya solo, kasi maloba oyo epemamaki oyo ekoki kolobelama mpe kolimbolama na bosukisi mpe makanisi.  
T. \_\_\_ F. \_\_\_ .
13. Kokoba momeseno ya lisumu ebimisaka liwa ya seko.  
T. \_\_\_ F. \_\_\_ .
14. Likanisi ya bakambi ya lingomba ezala ba pasteurs, basakoli, ba mbuta, sango to papa ezali soumis na contestation te.  
T. \_\_\_ F. \_\_\_ .
15. Nsango malamumu ya Klisto ezali liwa, bokundi mpe lisekwa ya Yesu, likambo oyo ekoki kondimama to koboya nzokande mateya ya bantoma ezali bandimbola epemami oyo ekoki kozala na ntembe mpe kolobelama.  
T. \_\_\_ F. \_\_\_ .